

Socialistická duševná slepota

Rudolf Steiner

prvý krát zverejnené v časopise „Trojčlennosť sociálneho organizmu“ v septembri 1919

z nemeckého originálu preložil Andrej Szolgay

Zdá sa, že mnohí ľudia si nedokážu osvojiť ideu trojčlennosti sociálneho organizmu preto, lebo sa boja, že táto idea by chcela v rámci organizácie spoločenského života odtrhnúť od seba to, čo v skutočnosti musí spolupôsobiť ako nedeliteľná jednota. Nuž, je pravdou, že človek činný v hospodárskom živote vstupuje prostredníctvom hospodárenia do právnych vzťahov so svojimi blíznymi, a že jeho duchovný život je od týchto právnych vzťahov závislý a je tiež podmienený jeho hospodárskou situáciou. V človeku sú tieto tri životné činnosti zjednotené – tým, že žije svoj život, je zapletený do všetkých troch.

Je to však dôvodom na to, aby tieto tri životné činnosti boli spravované z jedného centra? A vyžaduje si to, aby všetky tri boli spravované podľa rovnakých princípov? V človeku a v jeho činnosti predsa splýva do jedného celku mnohé z toho, čo pochádza z rozličných prameňov. Je závislý od vlastností, ktoré zdedil od svojich predkov. Avšak zároveň myslí a koná spôsobom pochádzajúcim z výchovy poskytnutej druhými ľuďmi, ktorí s ním nie sú pokrvne spriaznení. Neznelo by podivne, ak by niekto chcel tvrdiť, že človek sa ako jednota rozpadne, pretože na neho z rôznych strán pôsobia dedičnosť a výchova? Nebolo by treba skôr povedať, že človek by zostal nedokonalým, ak by dedičnosť a výchova pôsobili na formovaní jeho života vychádzajúc z jedného prameňa?

To, čo takýmto spôsobom musí prirodzene z rôznych strán prúdiť do človeka, aby práve touto rôznorodosťou vyšla v ústrety potrebám jeho bytosti, to človek chápe, pretože nechápať to by bolo absurdné. Avšak ľudia sa nechcú odhodlať k poznaniu, že vývoj duchovných schopností, poriadok založený na právnych vzťahoch a podoba hospodárskeho života môže človeka správne prijať do svojich sfér až potom, keď budú v rámci spoločenského poriadku, v ktorom tento človek žije, regulované z rôznych centier a podľa rozličných stanovísk. Hospodársky život, ktorý stanovuje práva hospodáriacich ľudí sám zo seba a necháva vychovávať a vzdelávať ľudí podľa záujmov v ňom vládnuccich, robí z človeka koliesko v hospodárskom mechanizme. Chradne duch človeka, ktorý sa môže slobodne rozvíjať len vtedy, keď sa rozvíja primerane svojim vlastným impulzom. Chradnú aj citové vzťahy k jeho blíznym, ktoré nechcú byť ovplyvnené postavením, ktoré on má voči týmto blíznym na základe jeho hospodárskej situácie; tieto city si oveľa skôr žiadajú reguláciu v zmysle rovnosti všetkých ľudí v súvislosti s tým, čo je rýdzo ľudské. – Právny alebo štátny život, ktorý spravuje rozvoj individuálnych ľudských schopností, dolieha na tento rozvoj ako nejaké ťažké bremeno; pretože na základe záujmov z tohto života vyplývajúcich bude prirodzene vyvolaná tendencia rozvíjať schopnosti podľa jeho potrieb a nie podľa ich vlastnej prirodzenosti, aj keď na začiatku bola prítomná najlepšia vôľa zohľadňovať osobitosti ľudí. A takýto právny život vnucuje ním

prevádzkovaným hospodárskym odvetviam charakter, ktorý nepochádza z hospodárskych potrieb samotných. Človek bude v rámci takého právneho života duchovne obmedzovaný a kvôli poručeniu bude hospodársky ochromovaný v rozvíjaní záujmov, ktoré sú primerané jeho bytosti. – Duchovný život, ktorý by chcel sám stanovovať právne vzťahy, musel by na základe nerovnosti ľudských schopností dospieť tiež k nerovnosti práv; a muselo by poprieť jeho pravú povahu, ak by sa nechal vo svojej činnosti určovať oddávaním sa hospodárskym záujmom. Človek by v takto nastavenej duchovnej kultúre nemohol dôjsť k správne vedomiu toho, čím skutočne môže byť duch pre jeho život; pretože by videl ducha poníženého nespravodlivosťou a falšovaného hospodárskymi cieľmi.

Ľudstvo civilizovaného sveta sa dostalo do svojho súčasného postavenia tým, že tri životné oblasti zrástli počas posledných storočí v mnohých aspektoch do jedného unitárneho štátu. A nepokoj súčasnej doby spočíva v tom, že nezanedbateľné množstvo ľudí nevedomých si vlastného charakteru svojho snaženia usiluje o to, aby sa tieto tri oblasti sociálneho organizmu utvárali ako jedinečné články tak, že duchovný život sa môže formovať slobodne zo svojich vlastných impulzov; právny život bude postavený demokraticky na dohode – nepriamej alebo priamej – navzájom rovnoprávných ľudí; hospodársky život sa rozvíja iba v súvislosti s výrobou, obehom a konzumáciou tovarov.

K názoru, že trojčlennosť sociálneho organizmu je nutná, je možné dospieť z rôznych východísk. Jedno z týchto východísk je poznanie ľudskej povahy v súčasnej dobe. Niektorí môžu zo stanoviska nejakej sociálnej teórie a straníckeho názoru považovať priam za nevedecké a nepraktické, keď sa povie, že pri organizovaní ľudského spoluzitia je treba zohľadniť psychológiu, nakoľko táto psychológia pozná to, čo zodpovedá ľudskej povahe. Bolo by však predsa veľkým nešťastím, ak by boli umlčaní všetci tí ľudia, ktorí chcú tejto „sociálnej psychológii“ zaistiť jej účasť na formovaní sociálneho života. Ako existujú farboslepí ľudia, ktorí svet vidia „v odtieňoch šedej“, tak existujú psychologicky slepí sociálni reformátori a sociálni revolucionári, ktorí by radi formovali sociálny organizmus ako hospodárske družstvo, v ktorom by ľudia samotní žili ako mechanizované bytosti. A títo psychologicky slepí agitátori nevedia sami nič o svojej slepote. Oni vskutku vedia len to, že právny a duchovný život tu vždy existoval popri hospodárskom živote; a domnievajú sa, že keď dajú hospodárskemu životu podobu podľa svojho uváženia, tak by všetko ostatné prišlo „samo od seba“. Ono to nepríde, ale bude to zruinované. Preto je dohoda s tými, ktorí trpia psychologickou slepotou, naozaj ťažká; a preto je tiež žiaľ nutné viesť s nimi boj, ktorého pôvodcom nie sú psychologicky vidiaci ľudia, ale dotyční slepci.